

NASE JANI

BIBLIOTEKA

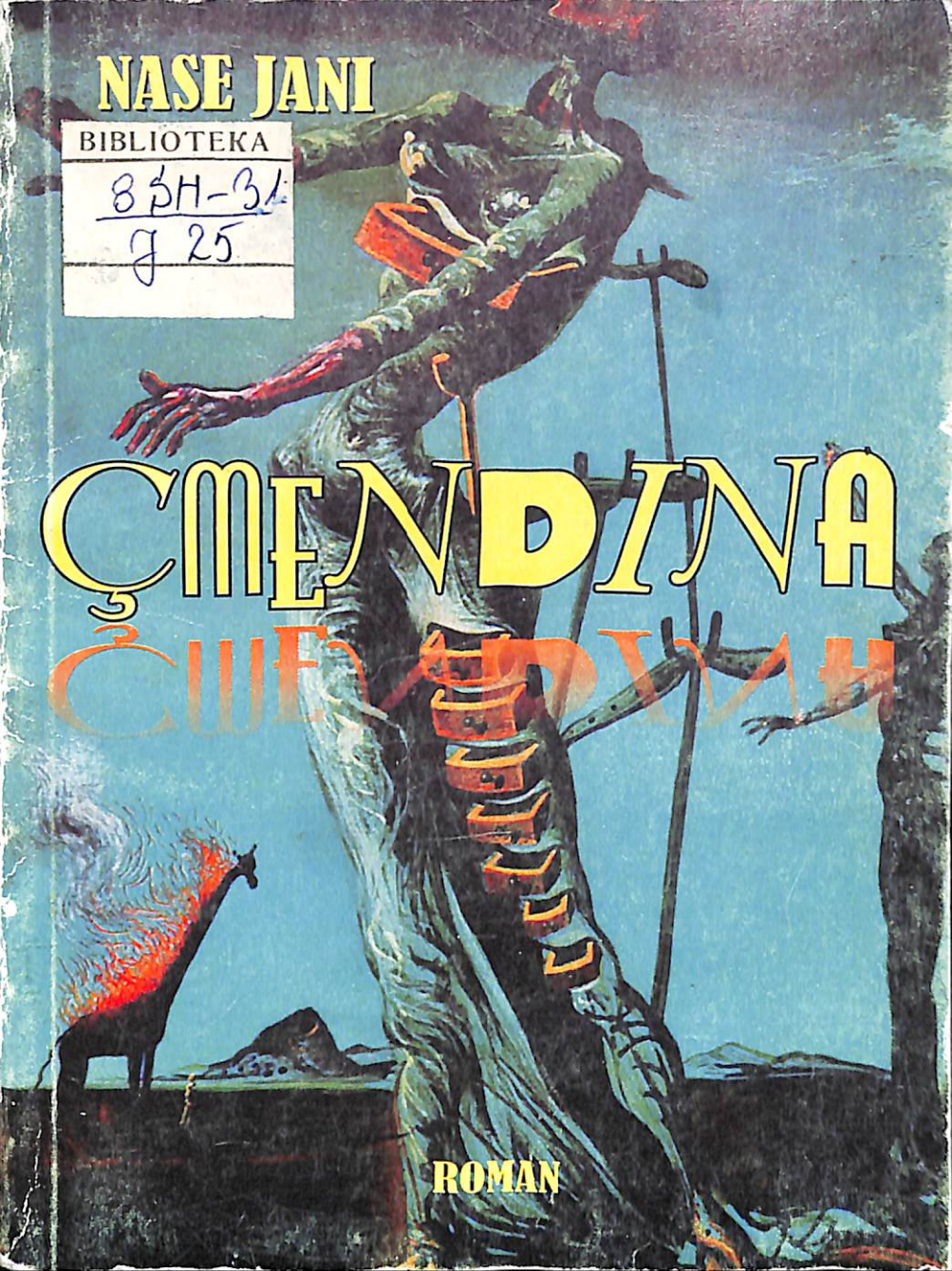
85H-31

g 25

ÇMENDINA

ÇWEKË

ROMAN



8 SH-31
725

NASE JANI

ÇMENDINA

roman

7327

D

Botimet Dritëro

Ia kushtoj poetit
LASGUSH PORADECI
që e dua gjer tek fjala

Autori

FALENDEROJ MIQTE E MI:

*Alush Kurti
Vasil Xhaferri
e Odisea Meçi,
që mundësuan financiarisht
botimin e këtij libri.*

O njerëz,ka akoma NJEREZ !

Autori 📖

Një roman për nerva të forta

“ Jetojmë në një botë të çmendur,të çmendur!” është titulli i një filmi të Hollivudit,që bëri shumë bujë në vitet '60-të. Shprehjen “ u prish dynjaja!”,e kemi dëgjuar nga gjyshet tona me mijëra herë e po aq e kemi thenë vetë.Në të vërtetë konstatimi ynë është një formulë ndjese, së pari ndaj vetes,pse prishja e “dynjasë”,marrëzia dhe çmendja,e kanë shoqëruar botën tonë qysh në lindjen e saj,e ne thjeshtë,jemi pajtuar me të si në një doli të detyruar të dasmave labe.

Në këtë botë të çmendur,ashtu si në sistemin e vlerësimit të hoteleve, çdo çmendinë ka edhe numërin e vetë të yjeve që shprehin kategorinë . “ Çmendina ” e Nase Janit është pa tjetër me 5 yje. Nuk i mungon asgjë!

Absurdi dhe arsyeja,realja dhe magjikja,janë të ndërthurrura aq mjeshtërisht ,në ngrehinën që na ofron Nase Jani e, që si çdo çmendinë, ka mbi krye një Xherah! Lexuesi shqiptar do ta krijojë për një herë aludimin,por Xherahu i Çmendinës personifikon diçka shumë më të rëndësishme:pamundësinë e njeriut për ta sjellë në binarë botën ku jeton .Kështu,në vend që të recitojë orë e çast vargjet shekspirjane:”...O botë e çmendur,o marrëzi,o dreq! Unë paskam lindur të të ndreq!” ,robi bën mirë që të ndreqë së pari vetë-veten . Hotelieri,bie fjala,është një nga këta njerëz,po ndërkaq i dështuar në përpjekjen e vetë për të ndrequr të tjerët aq sa shtratin e tij të vërtetë të prehjes ka varrin;një lloj bote normale brenda zallahisë mbytëse të Çmendinës . Është e njëjta gjendje që përjetonte orë e çast Lasgushi iMadh ,të cilin na e sjell ndër mend Hotelieri;është njeriu që në 24 orët e ditës,përjeton sistematikisht: lindjen,jetën,vdekjen e vetë,me një rregullsi matematike . Është në kohën tonë dhe njëkohësisht në vitet që shkuan e ata që do të vijjnë, (“poeti vdes në lotin e fluturës”...thotë në një poezi të vetën Nase jani);tek e fundit është ai sahati me rërë i Çmendinës,ku rëra s'mbaron

asnjëherë,po këshu dhe përçartja: e egra,e brishta,e bukura,e shëmtuara,epshorja,sterilja,përçartje e kësaj Çmendine imagjinare e po aq konkrete.

Që nga rreshti i parë i romanit e gjer në fund kam patur vazhdimisht përshtypjen se po lexoja romanin " Murtaja " të Alber Kamysë . Në të vërtetë,të dy romanet s'kanë asgjë të ngjashme mes tyre dhe unë s'kam aspak ndër mend t'i vesh Nase Janit petkun e Kamysë shqiptar,por e përbashkëta,ajo që më " instaloi " në trurin e në trupin tim " Murtajën",ishte situata e agonisë së pa ndërprerë,një vërshim i përkohshëm djerse,një zjarrmi gripale ;ishte një situatë e ngjashme me një endërr të makthshme,ku pasi zgjohesh,vështron për disa çaste për rreth me hutim e pastaj flet i çliruar : " Zot shyqyr,isha në endërr ! "...

Eshtë e natyrshme që jeta brenda Çmendinës të mos i bejë gjithkujt përshtypje dhe,ndofta,Nase Jani mos ta kishte shkrojtur këtë roman po të jetonte brenda saj . Mirpo,ashtu siç është e nevojshme për verifikimin e një dashurie ndarja e përkohëshme,edhe për shkrimtarin është e nevojshme ndarja nga " gurra " e tij. Nase Jani sot ndodhet i mërguar,në një Çmendinë tjetër. Dhe një nga ngushëllimet e pakta(në mos i vetmi) është nëpërmëndja e Çmendinës së tij. Ashtu si pleqtë,që te kujtimet e rinisë shohin një vegëz për të varur lavjerësin e tyre të ngadalsuar.

Libri që mbani në dorë kërkon nerva të forta për ta lexuar e stomak edhe më të fortë për ta honepsur . Autori nuk e ndjen të nevojshme t'i hyjë procedurës së limimit e finaturës,ndryshe në Çmendinë vetëm hekurat e dritareve janë të limuara nga prekja e duarve të paarsyeshme e të plotfuqishme...

Mendoj se s'më mbetet tjetër. veçse,si plaka Nicë te "Gjenerali..." i Kadaresë,t'ju "flak" këtë libër e t'ju them:"Merrni Çmendinën tuaj!" e t'u le rradhë kritikëve dhe kritizerëve,që sidomos në emigracion nuk mungojnë .

Robert Goro, Athinë, janar 2000

*“...Në vendin tim e në vendin tënd,
një kokë e çmendur një vend e çmend...”*

Dritëro Agolli



Çmendina ngrihej, në një vend të bukur, mes malesh e përballë detit. Dielli e shihte qysh kur lindëte e deri sa perëndonte dhe deti i afrohej e i largohej, duke i matur temperaturën, në çdo çast të vitit. Nuk i dihej saktë, as thellësia, as gjerësia, as lartësia. Gjithmonë diç fshihte, brenda vetes, bile edhe moshën edhe emërin. Por ka berë jetë, këtu, mes malesh e përballë detit, qysh kur është krijuar bota...

Nëpër shekuj i ka ndryshuar disa herë përmasat. Herë, zgjerohej me kështjella e oborre të gjelbër e herë ngushtohej e ngushtohej, duke zgjatur rrënjët në tokë e krahët në qiell. Dhe gjithmonë mbetej, mes malesh e përballë detit, për të bërë jetë deri në ditët e sotme...

Emërin e vërtetë nuk e ka patur Çmendinë. Është folur me emëra të bukur, që ngjasonin me malet, me qiellin e me detin, por herë-herë, shfaqej befasishëm, me këtë emër të çuditshëm e të frikshëm...



Pjesa e parë

Eshtë thënë se ,qysh kur u krijua bota,të parin e këtij vendi,e thirri në dashuri *Perëndesha e Dashurisë*.E priste netëve në pallatin e kaltër. Ai i trokiste në dritare me fishkëllima bilbili e ajo lëshonte gërshetat e gjatë...

Ai ngjitej pas gërshetave, në dhomën e saj, e flisnin fjalë dashurie e benin punë dashurie...Por një natë u diktua nga rojat e *Babait të Perëndive*,i cili e prangoi,këmbë e duar,pas një shkëmbi,për ta shqyer zhgabat e për ta helmuar gjarprinjtë...Netëve ndodhte çudia.Shkëmbi bëhej kalë dhe kalorësi i dashurisë,ngjitej e ngitej pas gërshetave,tek *Perëndeshae* zemrës së tij...Dhe thoshnin fjalë dashurie...Dhe bënë punë dashurie...Kur morri vesh Babai i Perëndive u bë si i çmendur." I çmenduri...i çmenduri..."- ulërinte duke shkukur mjekrën e bardhë,me duart që i dridheshin... Nuk ishte dëgjuar ndonjë herë ajo fjalë:"...*I çmenduri*."

Të gjithë e ngulën në tru,atë fjalë të tmerrshme,por askush nuk guxonte ta përdorte...Për herë të parë,atë fjalë,e kish ulëritur *Babai i Perëndive*...

Thuhet,se dikur,në këtë vend,mbretëronte një i çmendur, që e flisnin Xherahu.I çmendur deri në çmenduri...Por nuk pranonte të vizitohej e nuk mernte dietë mënçurie.Vetëm ulërinte,sa gjuha i trashej e dhembët i përtypte e i përtypte,duke i gëlltitur.

Xherahu bridhte me kalin e bardhë,që e kish grabitur një natë pranvere dhe ulërinte e ulërinte...

Kush i dëgjonte ulërimat e tij,ujkëzohej pak e nga pak e bridhte mbas kalit,duke i shoqëruar ulërimën...

Thuhet, se Xherahu kish zbuluar një ilaç të ri,që të zgjatëte jetën.Provën e parë e kish berë te kali i tij dhe kali e kish shtuar vrapin pa u djersitur.Edhe hingëllimën e kish berë më të fortë e më hingëlluese. Edhe gjumë nuk flinte më,as në këmbë siç flejnë gjithë raca e kuajve e as në ecje,siç kish ndodhur gjatë ekspeditave pafund të Xherahut.

Disa thonë se kali kish berë një kërcim, të befasishëm,gati fluturues,menjëherë,sa kish pirë ilaçin e çuditshëm,por Xherahu edhe pse qe shkëputur nga shala,kish mbetur mbi zverkun e kalit,i mbërthyer fort,pas jeleve të gjata e veshëve të shkurtër.Ky heroizëm u komentua gjatë,brenda e jashtë Çmendinës, nga të çmendur e të berë të çmendur.Disa flisinin e flisnin me ulërimë e disa tundnin kokat,duke gëlltitur heshtjen e tyre...

Ilaçi i ri u shpërnda falas,në çdo kryqudhe,ku u ngritën me mijëra kioska.Xherahu bridhte me kalë,nga një vend tek tjetri,ngjitej nëpër male e zbriste buzë detit,hynte nëpër porta e kapërcente gardhe kopshtesh,duke gdhendur damka patkonjsh e duke zgjatur ulërimën...

Ditët e para kishte shumë njerës para kioskave.Njerëzit shtyheshin e shaheshin,griseshin e gjakoseshin,në rradhët e gjata,për të rrëmbyer ilaçin e çuditshëm.Në këto shumëduelë fitimtarë dilnin të rinjtë e më të fuqishmit,që rrëmbenin nga 10-20pako,ndërsa pleqtë e gratë me fëmijë të vegjël,mbeteshin në pritje...

Shtësit e kioskave,kur panë këtë dyndje,nisën dhënien nën dorë.

Disa,që kishin mbaruar“shkollën e ulërimës”,bashkëpunuan me pronarët e kioskave dhe paketat me ilaçin e çuditshëm i shisnin shtrenjtë e më shtrenjtë.

Por shumica,edhe pse me zor e gjenin këtë ilaç,nuk guxonin ta përdornin.

Thuhej se e kishte përdorur një grup të rinjsh dhe qysh nga ajo

ditë,kishin humbur,pa nam e pa nishan.I kërkonin familjet,por nuk i gjenin kund.Lloj-lloj hamendjesh kishte për fatin e tyre.

Disa thoshnin se ,me të pirë ilaçin,kishin marrë udhët nëpër botë,të pangrenë e të pafjetur... Një bari dhish tregonte se në një luginë,mes malesh,kish parë një grup të rinjsh,katër djem e tre vajza,që luanin në një lojë të çuditshme,krejt të lakuriqtë,me shkopinj në duar.Qëllonin njëri-tjetrin me gurë e shkopinj duke lëshuar tinguj ulërime.

Pastaj qeshnin,me të qeshur të madhe sa edhe zogjtë e pemëve linin foletë të trembur...

Dikush thoshte se, në atë luginë mes malesh,netëve,bariu kish dëgjuar hingëllimën dhe trokun e një kali,që s'ishte tamam,as trok e as hingëllimë,pastaj kish ndjerë përsëri ato të qeshurat,në formë hingëllime,si të disa ditëve më parë...

Por e thëna më e përfolur,ishte për një plak shtatëdhjetë vjeçar,i ngjuar në një shtëpi pleqsh.Në vend të sheqerit,plaku i gJORë,ikish hedhur kafes nga pluhuri i bardhë,që e ruante në një vazo qelqi.

Sa e kish pirë kafënë,qe hedhur nga shtrati e nuk e mbante më dhoma.Kokën nuk e ndjente më mbi supe.I dukej sikur koka e tij e rëndë,i vinte vërdallë, nën tavan, e ai nuk mund ta zinte dot më...Por edhe pjesët e tjera të trupit nisën t'i lëviznin e t'i hidheshin,në një marrëzi të plotë...Kapërceu murin plaku e bëri e ç'nuk bëri,matanë,nëpër dhomat e plakave... Pas kësaj ngjarje,sheqerin e zëvendësoi pluhuri çudibërës.E gjithë azilja u kthye në një çmendinë të vërtetë.Pleqtë nuk donin më të hanin ushqim,vetëm hidheshin e përdridheshin,këndonin në kor e qanin në kor dhe bënin të pa bërat e të pa thënat ...

Atë pasdite qershori...

Zbarkimi u bë gati i menjëhershëm. Jo vetëm nga vendet fqinje, por edhe andej nga nuk perëndon dielli. U ngritën avionët katërmotorësh, turigjatë e turishkurtër, lëkurëbardhë, lëkurëverdhe e lëkurëzinj, me nga dy sy të vegjël përpara, apo me nga një sy të vetëm, të dalë si sy ciklopi... Pa zhurmë u ul edhe një avion fare i pasy, me dy brirë si të kërmillit, që i lëshonte e i mblihte sa herë ndryshonte lartësinë.

Në atë zbarkim të menjëhershëm, që zgjati vetëm tre orë, pati edhe ndodhira. Dy avionë lëkurëzinj u përplasën midis tyre, se morrën të njëjtin kursulje, pa i hapur udhë njëri-tjetrit, në pistën e portit ajëror.

Grindja kish filluar qysh në ajër, kur lëshonin sinjale me të shara bashtingëlloresh, si thyerje kockash të vjetra.

Lëkurëziu turigjatë: ...krrr...grrr...kjo udhëqielli është imja, vetë Xherahu m'a ka dhenë, hap udhë!...

I pangjyri me sy ciklopi: ...hmmm...bmmm...Xherahu? Hmmm, faktotumm...teleftesën nga Xherahu e kam marrë vetë...Mos u ul para meje se të piu e zeza!...

Lëkurëziu turigjatë: ...grrr...krrr...lëre teleftesën...Unë e kam marrë para shpikjes së ilaçit...krr...grrr...zvogëlo shpejtësinë!...I pari do të zbres unë...mutatis, mutandis.

I pangjyri me sy ciklopi: Unëidi të gjitha...hmbm...Historinë e kalit, historinë e ilaçit dhe historinë e Xherahut... Unë...Unë...ad..absurdum...

Avioni i pasy, me dy brirë si të kërmillit, kontrollonte sinjalet e atyre që grindeshin dhe qeshte me grindjen e tyre, teksa bëhej gati të lëshonte parashutën e padukshme të uljes. Grindja ajrore, përfundoi në tokë me nga një krah të thyer që, për çudi, pas përplasjes, i dhanë dorën njëri-tjetrit e u